У багатого пана було двоє синів. Старшенький удався собі тихий, слухняний, все за книжкою сидів, а меншеньке таке вродилось швидке, шаловливе, — тільки йому й діла, що гаса було по господі, шпурляє камінням та собак б’є. Раз іде старець побіля двору в сімряжці, а меншенький панич вихопивсь на вулицю та й давай цькувать його собаками. Ну, сказано: собака і на владику бреше; — от вони й рвуть, а старець уговорює панича: "Гріх тобі", каже, "синку, знущатись над старими людьми; за се", каже, "Бог тебе покарає!" А панич ще гірш цькує і язик йому висолоплює, так що старець годі вже поучати, та скоріш на втікача. Розсердився той старець на меншенького панича, та зараз святому Петрові й пожалівся. "Святий Петре", каже: "покарай його за мене, щоб він, ледащо, десятому заказав, як цькувать старих людей собаками!" А Петро й каже: "Добре, тільки не зараз; тепер воно ще дурне хлоп’я, не зрозуміє тієї й кари; а от, як виросте, то вже хіба тоді".

Повиростали паничі, а там, як помер батько, то вони поділились худобою, поженились і сами стали жить панами. Старшому Бог у всьому помагає: посіє пшеницю, то вона виросте заввишки з чоловіка і по четверті з копи зерна дасть; а у меншого — або градом виб’є, або оврах[1] понівечить. Старший збудував караван[2], і жене таку горілку, що люде зо всіх слобід[3] ідуть до його купувати, а у меншого така смердюча, що й до носа ніхто не донесе. У старшого степи вкриті гуртами, отарами, табунами[4], а в меншого усе видохло і перевелось на невідь-що. Тільки й дає йому Господь діточок: що рок, то й пророк; народилось їх з п’ятнадцятеро. Старший брат і ні гадки собі, лежить та загріба гроші лопатою: усе йому Бог дає; а менший працює, як риба об лід побивається, а нічого не вдіє, ні в чому нема йому талану. Все спродав, що в його було: і степи з хуторами, і гаї, і так знищав, що нема в його ні одежини, ні шматка хліба. Голодна дітвора голосить, а він з жінкою сидить та плаче. Плакав, плакав, а далі й просить свого янголя-хранителя: "Змилуйся", каже, "хоч ти надо мною! Полети до Господа, та вимоли мені з дітками хоч по шматочку хліба!" Полетів янгол і розказав Господу, яке лихо терпить менший брат, та й каже: "Боженьку мій милий, дай їм хоч по шматочку хліба!" — "Добре", каже Бог: "нехай же він іде до

старшого брата і попросить хліба; як не дасть, то нехай у нього молотить з коробки; як же й з коробки не дасть, то нехай з ним так згодиться: щоб тільки те зерно прийшлось на його долю, котре впаде йому в постоли[5], як він молотитиме".

Прийшов менший брат до старшого, а той сидить на рундуці[6], такий гладкий та ситий, сказано — багатий; тільки вздрів свого брата, зараз встав і сховався в будинок. Через яку там годину, висилає спитать чого брату треба? От менший і каже: "Прийшов до брата попросить шматок хліба собі і діточкам моїм". А старший брат вибіг на рундук, та й крикнув: "Женіть його з двору!" Менший знов просить: "Братику мій, дай мені хоч з коробки молотить".— "Не дам", каже старший: "який з тебе молотник? ти мені тільки понівечиш пшеницю!" — "Ну, як так",— каже менший,— "то нехай тільки те зерно буде моє, яке попаде в мої постоли!" Старший брат засміявся та й каже: "Добре; дайте йому молотить з тієї скирти[7], що затекла і миші поточили".

Молотив бідолаха цілісінький день; увечері роззувся, дивиться — в постоли заскочило тільки два зерняточка. На другий день молотив — приніс три зернини, на третій — чотири; щодня прибувало тільки по одному зернятку. Оттак молотив сердега цілісіньку зиму, а намолотив тільки з-пригорщ пшениці. Вернувся до дому; жінка з дітьми вийшла назустріч, і не пізнала сердешного; од праці висох, вичах, аж очі йому в лоб позападали, і так ослаб; що ледве до своєї хати припхався. Голодні діти обступили батька, просять хліба, а він їм і показує пригорщ пшениці, що вимолотив; а сльози так і капають на ту пшеницю. "Бачите, діточки", каже; "більш сліз витекло і трудового поту; як тих зернят, що для вас намолотив; сльозами ж", каже, "нікого не нагодуєш, а од трудового поту ніхто ще не сидів голодний,— тільки я з вами, мої безталанні діточки!" Далі і каже янголу: "Що мені на світі робить з сією пшеницею: змолоть та спекти, то й одному їсти нічого?" Полетів ангол до Бога та й пита: "що робить меншому брату з тією пшеницею, що вимолотив?" — "Нехай", каже Бог, "попросить у брата землі та й посіє".

Знов потяг менший брат до старшого. "А чого тобі треба?" пита старший: "чи не схотілось ще з постола молотить?" — "Ні", каже менший: "прийшов до тебе просить земельки, щоб посіять ту пшеницю, що з ласки твоєї намолотив".— "А багацько намолотив?" пита старший. — "Ось скільки", каже менший, і показує йому ту пригорщ. — "Добре", каже старший, — а сам регочеться, аж за живіт береться: "дам тобі землі, скільки душі твоїй завгодно! Іди ж у царину, — там єсть лан десятин в п’ятдесят, а може і більш буде; то коли достане сієї пшениці, то хоч увесь засівай, — нехай тобі Бог помагає!" Подякував менший брат страшого, пішов собі до того лану та й почав сіяти. Сіє та й сіє, — відкіля та у Господа й пшениця береться, неначе з рукава сиплеться, як дощ шумить. Цілісінький день сіяв, аж поки всього лану не засіяв, іще й осталось з пригорщ, стільки, скільки й було. Так вже, бачите, дав йому Бог милосердний. "А що", спитав старший брат, побачивши меншого: "чи стало тобі лану?" (а сам сміється). "Ні, не стало", каже менший: "ось скільки ще осталось пшениці". — "Брешеш", каже старший: "ти мабуть не сіяв, бо стільки міні й учора показував". — "Піди, подивись", каже менший, "коли ти ймеш віри". Поїхав старший в царину; дивить ся, аж справді, увесь лан засіяний і заволочений. "Що воно за притча[8] така?" подумав собі, та й каже: "Побачимо, який з сього пива буде квас!"

Незабаром зійшла пшениця, така густа та рясна, як щітка, — аж весело на неї глянуть; а та, що на лану старшого брата, ледве з землі вилазить, жовта і позакручувалась. Завидно стало старшому брату,— от він і каже: "Ні, вже вибачай, брате, не оддам я тобі сього лану, — бери мій". Нічого робить меншому; прийшов до дому та й плаче. Полетів янгол до Бога: "так і так", каже: "старший брат обіжає меншого; що звелиш робить бідоласі?" А Бог і каже: "Нехай бере братів лан, а сей я градом виб’ю".

Недовго і втішався старший брат одібраним ланом: набігла хмарка, — як учистить град з курине яйце, всю пшеницю до стебла вибив. Розсердився старший брат. "Се", каже, "ти мені таке нещастя приніс: зроду сього зо мною не було; не хочу твого лану,— я свій назад беру!"

Знов заплакав менший брат і знов янгол полетів до Господа за порадою; а Бог і каже: "Нехай не журиться! я зроблю його лан таким, як і був".

Послав Господь хмарку на витолочений лан, вона його і теплими дощами скропляє, і вкрива по холодним зорям, і вітерцем продува, стереже його й пестує як рідна мати свою дитину. У Бога, кажуть, усе за дверима: відкиля що й взялось! І пшениця розрослась і заколосилась навдивовижу. Аж ось іде Петро з старцем понад тим ланом, а старець і каже: "Подивись лишень, святий Петре, яку Бог пшеницю вродив: зроду такої не бачив!" — А Петро й пита: "А знаєш, чия се пшениця?" — "Не знаю", одказує старець. — "Се того чоловіка", каже Петро, "що цькував тебе собаками". — "Глянь", подумав старець: "не багацько ж буде йому користі з сієї пшениці: я так зроблю, що скільки б він кіп не навантажив на віз, то більш з нього не вимолотить, як один тільки мішечок". Зрозумів сю його думку святий Петро, та як вернувся до себе, зараз і попросив Бога послать до меншого брата янгола. "Скажи", звелів йому Бог, "щоб він, як буде перевозить пшеницю, не більш клав на віз, як по одному снопочку".

Зжав менший брат свою пшеницю і перевіз, як йому велено. Став молотить: що вдарить ціпом, так йому мішок пшениці і висиплеться. Позасипав повнісінькі закроми[9] іще й здоровенні ворохи[10] стоять на току, — нікуди вже й ховать. Знов іде Петро з старцем побіля току меншого брата, а старець і каже: "Дивись лишень, святий Петре, скільки Бог дав сьому чоловікові пшениці; та яка-ж гарна та чиста, нема в неї ні зани[11] ні кукілю". — "А знаєш, чия се пшениця?" пита святий Петро. — "Не знаю", одказав старець. — "Се того чоловіка", каже Петро, "що цькував тебе собаками". — "А щоб він не діждав з сієї пшениці хліб божий їсти!" скрикнув старець, аж почервонів з досади: "щоб той", каже, "подавився першим шматком, хто його й їстиме!" Знов попрохав Бога святий Петро, знов послав Бог янгола до меншого брата: "Скажи", каже, "йому, щоб він напік з пшениці буханців, і крий Боже, щоб не їв і не куштував, які вони, а нехай несе їх у церкву божу і роздасть старцям". Напік менший брат буханців повнісіньку торбу та й поніс до церкви. Як скінчилась служба, от він і вийшов на цвинтар, а той старець сидить собі

з краю, протягує руку і голосить: "Христа ради!" От, менший брат і дав йому першому буханець; а старець трошки проголодавсь, хіп той буханець, укусив та, не розжувавши гаразд, хотів проковтнуть, та й подавив ся. Тут інші старці почали його в спину штовхать, — хто кулаком стусоне межи плечі, хто костилєм[12] ткне під ребро, хто затопить по потилиці,— насилу вибили йому з глотки той шматок.

Стрівся старець з Петром, та й каже: "Яка сьогодні зо мною кумедна притча трапилась: трохи був на смерть не подавився!" А Петро йому й каже: "Се тобі, старче, так Бог зробив за те, щоб другому не бажав давитись. Розсердився єси на дурне хлопятко, що цькувало тебе собаками, та й став вадить чоловікові, который на свойому віку доволі приняв того лиха, а не зробився ж ледащом. Та ще хотів, щоб він подавився першим шматком хліба, добутого сльозою та трудовим потом!" — "Господи!" сказав тоді старець: "Ти один і милосердний і справедливий! помилуй мене грішного; ніколи вже не буду вадить тому чоловікові, котрого ти милуєш!"

З тої пори перевернулося щастя братів. Менший став багатіть, а старший все стратив і прийшов до меншого голодний і холодний, за шматком хліба. Менший приняв його як брата рідного, бо скоштував на свойому віку гіркої, так знав, що таке лихо; — наділив його землею, скотиною, построїв йому будинок, а сам ще багатший та щасливіший став.

[1] Оврах — суслик (гризун польовий, завбільшки як щур, зносить зерно до своєї нори

[2] Караван — гуральня.

[3] Слобода — свобідне від панщини і всяких дачок село.

[4] Гуртами, отарами, табунами — стадами волів, овець, коней.

[5] Постоли — ходаки з лика, личаки.

[6] Рундук — ґанок.

[7] Скирта — стирта.

[8] Причта — притичина, пригода, приключка.

[9] Закроми (рос.) — засіки.

[10] Ворох — купа (збіжжя, полови).

[11] Зана — таке зілля, що як доспіє, то неначе сажа з квітки сиплеться і темнить пшеницю.

[12] Костиль (рос.) — костур.